

5. Збірник постанов і розпоряджень Уряду УРСР. – Київ: Держполітвидав УРСР, 1954. – №21–22. – ст.131.
6. Центральный державный архив высших органов власти Украины (далі – ЦДАВО України). – Ф.Р–2. – Оп.8. – Спр.10693.
7. Там само. – Ф.Р–2. – Оп.9. – Спр.808.
8. Там само. – Ф.–166. – Оп.15. – Спр.1436.
9. Там само. – Ф.–166. – Оп.15. – Спр.1611.
10. Хронологічне зібрання законів, указів Президії Верховної Ради, постанов і розпоряджень уряду УРСР (1952–1956 р.) // Під ред. В. Е. Баумштейна, С. М. Глушенка. – Київ: Держполітвидав УРСР, 1963. – 1112 с.
11. ЦДАВО України. – Ф.Р–27. – Оп.19. – Спр.1682.
12. Куспис О. Від Кічманської рільничої школи до Кічманського технікуму / О. Куспис. – Чернівці: Друк–Арт, 2012. – 736 с.
13. ЦДАВО України. – Ф.Р–2. – Оп.9. – Спр.4614.
14. Збірник постанов і розпоряджень Уряду УРСР. – Київ: Держполітвидав УРСР, 1959. – №9. – ст.127.
15. ЦДАВО України. – Ф.Р–2. – Оп.9. – Спр.5011.
16. Збірник постанов і розпоряджень Уряду УРСР. – Київ: Держполітвидав УРСР, 1959. – №8. – ст.115.
17. ЦДАВО України. – Ф.Р–2. – Оп.13. – Спр.3374.

References

1. Kryvchyk G. G. Ukrainiske selo pid vladouy nomenklatury (60–80-ti rr. XX st.) / G. G. Kryvchyk. – Dnipropetrovsk: Vydavnytstvo Dnipropetrovskogo universitetu, 2001. – 192 s.
2. Babych D. I. Vdoskonalennya systemy pidgotovky spetsialistiv dlya silskogo gospodarstva (1959–1965 gg.) / D. I. Babych // Ukrainskiy istorychnyy zhurnal. – 1976. – №2. – S.86–93.
3. Tsentralnyi derzhavnyi arhiv gromadskykh obyednan Ukrainy. – F.1. – Op.1. – Spr.926.
4. Galaychak T., Lutskiy O. Kulturne zhyttya v Ukrayini: zahidni zemli. T.III / T. Galaychak O., Lutskiy. – Lviv: Instytut ukrajinoznnavstva im. I. Kryp'yakevicha, 1996. – 856 s.
5. Zbirnyk postanov i rozporjadzhen uryadu URSR. – Kyiv: Derzhpolityvdav URSR, 1954. – №21–22. – st.131.
6. Tsentralnyi derzhavnyi arhiv vyshhykh organiv vlady i upravlinnia Ukrainy (dali – TsCDAVO Ukrainy). – F.R–2. – Op.8. – Spr.10693.
7. Tam samo. – F.R–2. – Op.9. – Spr.808.
8. Tam samo. – F.R–166. – Op.15. – Spr.1436.
9. Tam samo. – F.R–166. – Op.15. – Spr.1611.
10. Hronologichne zibrannya zakoniv, ukaziv Prazidiyi Verhovnoyi Rady, postanovi rozporjadzhen uryadu Ukrainskoyi RSR. T.3 (1952–1956 rr.) // Pid red. V. E. Baumshteyna, S. M. Glushchenka. – Kyiv: Derzhpolityvdav URSR, 1963. – 1112 s.
11. TsCDAVO Ukrainy. – F.R–27. – Op.19. – Spr.1682.
12. Kuspys O. I. Vid Kitsmanskoyi rilynychiy shkoly do Kitsmanskogo tekhnikumy / O. I. Kuspys. – Chernivtsi: Druk–Art, 2012. – 736 s.
13. TsCDAVO Ukrainy. – F.R–2. – Op.9. – Spr.4614.
14. Zbirnyk postanov i rozporjadzhen uryadu URSR. – Kyiv: Derzhpolityvdav URSR, 1959. – №9. – st.127.
15. TsCDAVO Ukrainy. – F.R–2. – Op.9. – Spr.5011.
16. Zbirnyk postanov i rozporjadzhen uryadu URSR. – Kyiv: Derzhpolityvdav URSR, 1959. – №8. – st.115.
17. TsCDAVO Ukrainy. – F.R–2. – Op.13. – Spr.3374.

Kropyvko O. M., candidate of historical sciences, associate professor of history and political science at the National University of life and environmental sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), olena_k@meta.ua

Legislative and regulatory support of training of the average skilled specialists for agriculture of the Ukrainian SSR in 1950–60-ies

The article deals with the legislative and regulatory framework to ensure the training of agricultural average skilled specialists during the «thaw period». It is indicated that the lack of skilled personnel, which satisfied to setting tasks in the field of agricultural production, was one of the issues to which paid greater attention of union and public control and administration authorities. In this article highlighted the typical tendencies in training of the average skilled specialists in early 1950s: the disproportion in training between graduates of universities and colleges, the shortage of technicians, the unevenness of the territorial organization of secondary schools, transition to long-term mode of study in off-work hours, changing the specialties conjuncture, the lack of a clear mechanism for allocation of graduates. The necessity to meet requirements of agricultural production with skilled professionals led to the expansion of the students' reception from among persons who have a complete secondary education and the establishment of new terms of apprenticeship for full-time and extramural (evening-time) education. The article deals separately with the questions of privileges, which were set for persons who studied at the faculties (departments) of technical schools without discounting work.

Keywords: agricultural education, agricultural policy, resolutions, orders, the Council of Ministers, CC of CP(b)U, technical schools, staffing, agricultural production.

Kropyvko E. M., кандидат исторических наук, доцент кафедры истории и политологии, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Киев), olena_k@meta.ua

Законодательно-нормативное обеспечение подготовки специалистов средней квалификации для сельского хозяйства УССР в 1950–60-х гг.

Рассматривается нормативно-правовая база подготовки специалистов сельского хозяйства средней квалификации в период «оттепели». Указано, что подготовка квалифицированных кадров стала одним из вопросов, которым уделялось повышенное внимание союзных и государственных органов власти и управления. Выделены характерные тенденции в подготовке специалистов средней квалификации нач. 1950-х гг., исследовано элементы перестройки механизма управления подготовкой специалистов для сельскохозяйственного производства. Проанализированы причины увеличения приема учеников из числа тех, кто имел полное среднее образование и установление новых терминов обучения для дневной и заочной (вечерней) формы, указано на недостатки в реализации планов укрепления связей между средней школой и техникумами, рассмотрен вопрос повышения квалификации руководящих кадров колхозов и совхозов. Значительное внимание уделено производственной составляющей улучшения подготовки специалистов в сельскохозяйственных техникумах; исследована система поощрений к учебе без отрыва от производства.

Ключевые слова: сельскохозяйственное образование, аграрная политика, постановления, распоряжения, Совет Министров, ЦК КП(б)У, техникумы, кадровое обеспечение, сельскохозяйственное производство.

* * *

УДК 94(477)«1953/1964»:378

Лук'яненко О. В., кандидат історичних наук, старший викладач кафедри культурології, Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка (Україна, Полтава), lukyanenko.ov@gmail.com

«МОВНА БЕЗТУРБОТНІСТЬ» КОЛЕКТИВІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ УКРАЇНСЬКОЇ РСР ДОБИ «ВІДЛИГИ»

Ілюструються зміни у ставленні колективів педінститутів УРСР періоду десталінізації (1953–1964 рр.) до проблеми української мови. Застосування методу контент-аналізу педагогічної преси дозволило проілюструвати тлумачення викладачами вищих мети одного мовного режиму; виявити реальне та бажане змістове наповнення мовних реформ, порівняти становище української та російської мов у середовищі педагогічних інститутів.

Ключові слова: повсякдення, українська мова, російська мова, вища педагогічна школа, десталінізація.

Українська політична та національна криза початку ХХІ тисячоліття багато в чому прив'язана до мовного питання. Його піднімали перед черговими виборами, ним, яка жупелом, розмахували щоразу, як українське суспільство намагалося піти проти заіржавілої пост-советської бюрократичної машини. Нарешті, ним же скористалися, щойно колишні гарант Конституції В. Янукович втік з України у 2014 р., підбуривши населення Криму до протистояння з Києвом. Чутки про відміну горезвісного мовного закону Колеснікова та страх перед поголоссям, що «київська хунта» може заборонити кримчанам говорити російською вивело людей на вулиці під російським триколом швидше, ніж бажання жити у вільній країні. Корені мовного розбрату глибокі. «Великій і могучий» століттями видав українську мову з її території. Особливо ж химерних форм це набуло у часі советської імперії. З одного боку, українська була підтримувана та бажана як мова однієї із сестер-республік, з іншого – була лише черговим засобом, який «буржуазні націоналісти» легко могли використати проти «вковичної дружби» України та Росії.

У цій розвідці ми поглянемо на те, якою мовну проблему намагалися представити у педагогічній пресі доби десталінізації. Освітяни й донині є тими, хто не

просто вчить чергове покоління говорити і писати, а тими, хто закладає його моральні цінності, політичні, національні та ідеологічні орієнтири. За відсутності власних, у душі молоді висіваються ідеали загарбників. Чи були педагоги 1950–х років сіячами рідного чи ж навпаки, мимоволі допомагали зайдам у формуванні совєтської ідентичності?

Мова неодноразово ставала темою публікацій у газеті «Радянська освіта» за 1953–1964 рр. Ми об'єднали їх тематично у декілька груп. Перша становить собою блок повідомлень про стан мовної грамотності молоді у педагогічних вишах країни. Перша ж публікація у вересні 1953 р. показала, що в УРСР поглибилося схрещення мов, що призводило до химерних наслідків суржику. Приклади цього були у Ровенському ДПП, де молоді люди, за свідченнями дописувачів, недостатньо володіли літературною мовою, не могли будувати дієприслівникові звороти, робили неправильні наголоси. Та й сама їхня мова була бідна та одноманітна [1]. Схожа картина була й у Сумському педінституті за два роки потому. У 1955 р. заступник директора О. Власенко вітав новинку доби – уведення єдиного мовного режиму – практики послугування лише однією мовою у діловодстві, роботі та спілкуванні у виші. Ідея була позитивною, не даремно сум'янин називав це «скромним початком великої роботи». Переважно, мовою діловодства ставала українська, проте, на перших етапах запровадження траплялися випадки співжиття двох мов. Так було й у Сумах, що видно із дописів О. Власенка. Він зауважував, що у мові студентів із Сум траплялися українізм в російській мові типу «русская армія вдарила», «отмстятъ», а також русизми в українській («кружки» (гуртки), «мировой рынок»). Загалом же він констатував, що молоді була властива «мовна безтурботність» – явище, яке той пов'язував з низьким рівнем читання художньої літератури [2]. Схожа проблема була навіть у філологічному виші – Дніпропетровському ДПП іноземних мов. У тому ж таки 1955 р. викладачі закладу скаржилися, що молодому вчителю бракувало начитаності. Посилення увагу на художню літературу, дитячі книги, педагогічні газети та журнали мало б вплинути не лише на уміння говорити, але й допомогло б запровадженні єдиного каліграфічного режиму в інституті [3]. Правда, у Київському ДПП бідність і невиразність мови рекомендували долати з огляду на російськомовні твори: якості і точності мови викладу вчитися у класиків марксизму–ленінізму, а образності – у класиків російської світської літератури [30]. Схожі практики у подоланні бідності синонімів, повторення і зайвих слів, усуненні великої кількості штампів фраз за допомогою російськомовної класики пропонували у Харківському педагогічному виші [31]. Неоднозначним тут видається і реклама викладачами Київських педагогічних інститутів клубу, в якому 1956 р. розмовляли тільки російською мовою для змістовно проводити дозвілля [32].

Філологічна безграмотність майбутніх учителів переступила межу 1950–х, так і не будучи подоланою. У 1960 р. у пресі надрукували повідомлення керівництва Полтавського ДПП. У ньому дирекція обурювалася мовною нікчемністю студентів–заочників. Директор М. Семиволос пропонував передбачити у навчальних планах нефілологічних факультетів педагогічних вишів хоча б невелику кількість годин (30–40) для вивчення російської та української мов за спеціальною

програмою. У добу «відлиги» за наказом Міносвіти УРСР випускники нефілологічних факультетів вже і так писали обов'язкові перевірені диктанти. Проте, їхня низька успішність спонукала полтавців до радикальних пропозицій. Освітня просила, аби двійка по такому диктанту ставала автоматичним недопуском до державних іспитів. Тим паче, що подібна практика у Полтавському ДПП вже діяла певний час. Так, у 1960 р. із 92 студентів природничого факультету 14 були не допущені до фінального випробування, хоча мали можливість такий диктант написати двічі! Прикметно, що полтавці вголос зауважили, що такий диктант повинен бути саме з української, а не з російської мови: «Знати рідну мову, звичайно, повинен кожен. Тим більше – вчитель» [4]. Зауважимо, що в Сумському ДПП ще у 1953 р. пишались тим, що 3 студентів–немовників з двійками з диктанту української мови не допустили до іспитів [8]. Напевне, ідея набула популярності в інших навчальних закладах країни. У 1963 р. освітяни Київського ДПП іноземних мов так само радили ставити оцінки на іспитах не лише за фактаж, а й за соковитість мови, емоційність викладу матеріалу, уміння узагальнити, навести власні приклади та зіставляти. Убогість мови вихованців змушувала констатувати: «На «три» заслуговують і студенти, і їхні педагоги» [5].

Другий блок публікацій показував становище української у розрізі інших, аніж російська, мов. Таких за всю «відлигу» було лише дві. Обидві показували взаємозв'язок української та чеської. У 1955 р. у стінах Київського ДПП відбулася презентація студентів з Чехословаччини, які працювали в школах з українською мовою викладання [6]. Позитив публікації та успіхи колег з–за кордону дещо тьмянів, коли у 1958 р. вийшла інша стаття, у якій розповідалося про вивчення чеської мови в Дрогобицькому ДПП. На II курсі українського відділу студенти упродовж 30 академічних годин мали б опанувати мову сусідів. Проте, в знаки давалася обмежена кількість підручників, яку намагалися замінити читакими чеської періодики газети «Руде право». Ба більше, тут же заговорили про філологічно виправдане, проте, ідеологічно хитке питання нерозривного зв'язку чеської з діалектами української та російської мов [7]. Востаннє питання розвитку іноземної мови у країні, де нехтувалася рідна мова, постало у 1961. У пресі з'явилася коротка замітка, що констатувала діяльність викладачів Запорізького ДПП із проведення семінарів з фонетики, лексики, усної мови для викладачів іноземних мов шкіл [24]. Причиною такої активності стала постанова Ради Міністрів СРСР «Про покращення вивчення іноземних мов». Вихід документу хоч і був закономірним з точки зору необхідності реформування системи мовної підготовки, проте, з висоти історії виглядає блюзнірським. Піклування про неналежний рівень викладання іноземних мов в національних республіках одночасно із пресингом національних мов суперечило доне одному.

Третя група статей стосувалася проблеми вивчення діалектів української мови. З одного боку, це був значний крок уперед: заговорили про багатство і глибину до того гнаної мови древнього народу. З іншого, такі публікації були лише констатацією факту наукових досліджень. Вони лише називали проблему, та не пояснювали широкому загалом її національно значення. Серед двох згаданих на всю УРСР розвідок були дослідження старшого

викладача Одеського ДПІ Г. Пелих «Прибузькі говори Первомайського району Одеської області» [18] освітянина зі Львова Б. Кобилянського, який вивчав південно–західні діалекти української мови [19].

Четверте зібрання заміток для нас найважливіше з огляду на їхнє національне україноцентричне значення. Вони піднімала проблеми краси української мови, її самодостатності у порівнянні з іншими та змушували замислитися у тому, чому мова більшості населення стояла на другому плані в освіті. Однією з перших ластівок була стаття, що описувала мовну ситуацію в Ізмаїльському педінституті. Дописувач скаржився, що у виші не допомагали молоді в оволодінні українською мовою. У кабінеті української, що мав на меті покращення мовного рівня, натомість працювало двоє викладачів російської та історик, які по 2–3 години на день просто готувалися до власних уроків у школі робітничої молоді [9]. Хоча від мовної підготовки самого викладача інколи очікували набагато більшого, ніж той давав, заходячи до аудиторій. У 1962 р. доцент Ужгородського університету В. Микитась зауважував, що викладачі вишів не звертали уваги на свою мовну грамотність. На свої численні зауваження він часто чув у відповідь: «Що Ви прискіпуетесь, вони ж не філологи!». Проте, на думку науковця, людині з вищою освітою просто соромно було писати та говорити з помилками. Для уникнення конфузів, закарпатець пропонував увести спеціальні курси з рідної мови та факультативні заняття для освітян УРСР [25].

Однією зі сторін боротьби освітян за українську, стала їхня діяльність в загальноосвітніх школах. Наприклад, у 1954 р. викладачі Харківського ДПІ провели перевірку семирічок області та виявила безбарвність та примітивність мови як учнів, так і їхніх учителів. Висновок науковців був однозначний: треба було поліпшити викладати рідної мови ще з початкових класів [10].

Проте, така пропозиція породжувала інший комплекс проблем. УРСР не мала достатньої кількості підручників, з якими можна було б вести навчання й виховання підрастаючого покоління рідною мовою. Викладачі педагогічних інститутів у 1955 р. обурювалися, що Міністерство не організувало перекладу підручників з російської мови на українську, через що багато студентів показали незадовільні результати на зимовій сесії. Причиною булане лише обмежена кількість видань, але й те, що студенти часто погано розуміли російськомовний текст [11]. Однак, були у цьому процесі і позитивні зрушення. Освітяни України, розуміючи, що все залежить від них самих, стали до написання необхідних книг. У пресі згадали лише декілька з них: підручник з історії української мови для вузів доцента Львівського ДПІ Б. Кобелянського готує [12] та підручник з історичної граматики української мови М. Жовтобрюха та А. Безпалога, який у 1956 р. навіть отримав II премію Міносвіти у 10 тис. крб. [13].

Хоча такі успіхи були радше виключенням. У 1964 р. студентка IV курсу Київського університету С. Доценко написала до «Радянської освіти» статтю із промовистою назвою «Про наболіле». Вона як ніщо краще показує реальний стан з україномовною університетською книгою у добу десталінізації. Дівчина зауважувала, що виховання мовної культури залежало від школи – від того, як учитель прищепить любов до рідної мови. Але для цього не вистачало літератури українською. Даремно, що 1957 р.

науковцям КДУ доручили скласти підручник і хрестоматію із зарубіжної літератури. Дівчина зауважувала: «Проїшло шість років, а віз і нині там. Щоб не створювати підручник знайшли відмовку – новизна. Але ж це не відмовка для хрестоматії». Вона на відміну від своїх дорослих і маститих викладачів підняла питання про перевидання рідкісного вже тоді видання О. Білецького «Антична хрестоматія» 1938 р. молодю людиною обурювало, чому не перевидали англо–український 1948 р. та тотожні повоєнні німецько–український та французько–український словники. Дівчина відверто заявила про потреби перегляду ще сталінських поглядів на українську літературу. Гострою була й проблема повернення в літературу реабілітованого неокласика М. Зерова. Дівчина просила повернутися до його творчості часів гонінь та вказати на його авторство у працях 1938 р. без підпису. Її запальні слова заслуговують бути наведеними без змін: «українські книжкові фонди, створені в основному у повоєнні двадцять роки, зазнали великих втрат за останньої війни, і довоєнні видання вже зараз розкіш, на яку спроможні лише великі білочки. Зникають же білі плями на україномовній карті літературного світу дуже повільно... Довго чекати доведеться «Дон Кіхота» та «Дон Жуана» українською мовою, якщо «Дніпро» видає 2–3 книги світових класиків на рік... Брак кожної такої духовної цеглини означає ще один, хай маленький, але вилам у мурі нашої мовної культури. А мур цей мусить бути міцний і монолітний, бо стоять йому – віки» [15].

Такий молодечий запал у боротьбі за місце української мови на своїх природних теренах передавався багатьом. На початку 1960–х преса зарясніла згадками про необхідність викинути запозичення з російської. Так, на одному з літературних вечорів у Полтавському ДПІ письменник Дмитро Косарик виступив із гарячим протестом проти поширення слова «полтавчанин». Присутні студенти та викладачі тоді підтримали його, бо українська мова не даремно оспівувала «полтавців» та «полтавок» із часів І. Котляревського [14]. За таку ж чистоту мови у 1964 р. виступали освітяни Києва. В інструктивному листі по оформленню оголошень вони з прикрістю наводили приклад Київського інституту удосконалення учителів, де безглузде словосполучення «Добро пожалувати» прикрашало фасад, як і в багатьох школах УРСР [16].

З рештою, про глибину, на яку пустила корені українська мова в душу освітян педагогічних інститутів у добу «відлиги», може свідчити їхня творчість. У кінці 1964 р. світ побачив вірш студентки М. Пироженко. У ньому наївна простота та юнацька романтика насправді приховують пробудження нації, яку намагалися розплавити у жерлі советськості. Давність народу та його окремішність його мови пробилася крізь ідеологію другорядності та похитнуло статус «молодшої сестри»: «Чи в радості, а чи в журбі, / Ти поклонився знову й знову, / Тому, хто виплекав тобі / Оцю співочу, рідну мову, / Народ цю мову прикрашав, / Беріг її від роду і до роду, / І в ній відбилася душа / Мого великого народу» [17].

Та якби такі мотиви були властиві світогляду більшості в педагогічних вишах України 1950–х років, сьогодні і слова не було про проблеми україномовної преси та телебачення, національних та політичних орієнтирів влади, а також не поставало питання «мовно ображених» кримчан з мешканцями Донбасу. П'ятий блок статей охоплює статті, які робили з української

мови Попелюшку, якій не судилося вибитися в люди. На початку «відлиги» у свідомості інтелігенції домінував штучний морок Сталінської мовної моделі. Педагогічні вищі навипередки звітували про опанування «геніальних умовиводів» Й. Сталіна у галузі мовознавства навіть після смерті «вождя народів», як то було у Харківському ДПШ [21]. В Одеському виші взагалі організували конференція викладачів, які зробили висновки про єдину мову майбутнього, якою, беззаперечно, ставала російська [22]. Російська мала домінувати над усіма перспективними мовами, серед яких опинилася й українська. Перевага мови «великого брата» повинна була бути в усьому. Наприклад, аспірант Київського педінституту В. Тіпухов у 1953 р. рекомендував учителям математики, фізики та хімії, зустрівши під час уроку термін, який має різницю у вимові чи в написанні російською та українською, перекладати його учням виключно російською, записувати цей переклад на дошці і пропонувати учням правильно записати його в їхніх зошитах або в спеціальних українсько-російських словника [20].

У цей період яскраво виділяються два підходи освітан до вирішення мовної проблеми. Одні шукали виходу у констатації близькості мов, а через неї і двох культур. Інші гостро ставили питання про необхідність українську підпорядкувати нормам російської мови. До перших можна віднести сум'янин Ю. Ступака. Його стаття у «Радянській освіті» у січні 1956 р. зауважила спорідненість російського та українського фольклору, а через неї і спорідненість обох братніх народів. Висновком освітянам була потреба формування високих моральних якостей у братній спільності радянських людей під егідою російського «великого брата» [23]. Схожі сентенції прослідковуються у публікації А. Горяного у 1963 р. Викладач з Криворізького ДПШ зауважував, що романтика на уроці мови при вивченні іменника чи дієслова може зберегтися лише тоді, коли українську та російську мови читає би один учитель. Попри позитивні та демократичні думки про необхідність зміни підручників, які були сухими, риторичними, не давали думати, зобов'язували і регламентували, очі різала головна мета: «щоб не ставилися штучна стіна між цими рідними мовами» [29].

Та існувала і радикальна група, яка відверто прагнула поглинення української. Дискусія стосовно цього розгорілася на сторінках преси у 1962 р. ідеї освітан були інколи до абсурду неймовірні. Викладачі Уманського ДПШ написали відкритого листа до Інституту мовознавства, в якому обома руками голосували за спрощення правопису української мови. Та «спрощення» насправді означало «зросійщення». Уманців турбувало написання слів з часткою НЕ, хоча воно теж було присутнє у правописі російської. Одна фраза могла бути написана по-різному: «Це дерево не високе» або «Це дерево невисоке». Тут малася на увазі частина правопису 1945 р., актуальна і нині, згідно з якою при прикметниках у функції присудка частку НЕ варто було писати окремо, якщо нею заперечувалася ознака, подана присудком. Уманці ж просили все писати разом.

Іхні інші ідеї підтримав І. Левенко, директор однієї з Конотопських шкіл. Ці пропозиції взагалі унеможливлювали дискусію про унікальність української. Авторі реформ пропонували взагалі вилучити з алфавіту літеру І, як і апостроф. Його слід було замінити на російський

твердий знак: «мабуть ніщо не зміниться, коли ми всі будемо писати цей знак замість апострофа, ... треба і з плутаниною Є та російською Э подумати». Радикали просили в українській писати так само з подвоєнням, як і в російській слова «класс», «коммунизм», «касса» тощо [26]. У такому ж руслі «зближення» розуміли поняття «пестити українську мову» автори статті з аналогічною назвою, освітяни В. Волошук та М. Козир. Вони наголошували на складності українського правопису, зауважуючи що на початку 1960-х настав час переглянути і спростити «горезвісний» родовий відмінок іменників другої відміни. Мову вони називали «справжніми хащами, в яких і дорослий може заплутатись, не те що малюк 5 класу. Треба прибрати «штучні бар'єри на шляху грамотності» Спрощення правопису вони характеризували як «наближення його до життя, до російської мови» [28]. Думаю, коментарі тут зайві. Право на життя українська втрачала. Тим паче, що пропозиції про спрощення мови не півзаходами, а корінними реформами лунали все голосніше від науковців та освітан по всій УРСР [27].

Список використаних джерел

1. Бацман Г. Врахувати торішні помилки // Радянська освіта. – 12 вересня 1953. – №37. – С.3.
2. Власенко О. Посилити боротьбу за культуру мови студентів // Радянська освіта. – 5 березня 1955. – №10. – С.4.
3. Голованівський З. Поліпшуємо практичну підготовку студентів // Радянська освіта. – 21 травня 1955. – №21. – С.3.
4. Семиволос М., Кузьменко А., Дудик П., Савельєв В. Краще допомагати заочникам // Радянська освіта. – 30 березня 1960. – №26. – С.2.
5. Ваганов В. Обом – «трійка» // Радянська освіта. – 3 серпня 1963. – №61. – С.2.
6. У Київському педінституті // Радянська освіта. – 3 вересня 1955. – №36. – С.2.
7. Батюк Л. Вивчаємо слов'янські мови // Радянська освіта. – 29 листопада 1958. – №48. – С.3.
8. Сромицький П. На екзаменах у Сумському педінституті // Радянська освіта. – 13 червня 1953. – №24. – С.4.
9. Сиротюк М. Роботу інституту на вищій рівень // Радянська освіта. – 14 листопада 1953. – №46. – С.2.
10. Корабельніков Г., Майборода А., Полякова О. За курс семирічної школи // Радянська освіта. – 12 червня 1954. – №24. – С.3.
11. Каменєв О. Що показала зимова сесія заочників // Радянська освіта. – 15 січня 1955. – №3. – С.4.
12. Борода Т. Наш внесок // Радянська освіта. – 23 липня 1955. – №30. – С.1.
13. Підручник для педвузів // Радянська освіта. – 28 січня 1956. – №5. – С.4.
14. Ротач П. «Полтавчани» чи «полтавці» // Радянська освіта. – 14 грудня 1963. – №99. – С.3.
15. Доценко С. Наболіле // Радянська освіта. – 4 квітня 1964. – №28. – С.2.
16. Упир М. Хіба поет не письменник? // Радянська освіта. – 12 вересня 1964. – №73. – С.4.
17. Пирожено М. Рідна мова // Радянська освіта. – 2 грудня 1964. – №96. – С.2.
18. Власенко І. Наукова робота в Одеському педінституті // Радянська освіта. – 12 вересня 1953. – №37. – С.4.
19. Кобилянський Б. Радість творчої праці // Радянська освіта. – 29 грудня 1956. – №52. – С.3.
20. Тіпухов В. Допомогати учням оволодівати російською науково-технічною лексикою // Радянська освіта. – 3 січня 1953. – №1. – С.4.
21. Гепнер Ю. З досвіду Харківського педагогічного // Радянська освіта. – 20 червня 1953. – №25. – С.2.
22. Пелих Г. Дамо висококваліфікованих викладачів мови // Радянська освіта. – 8 серпня 1953. – №32. – С.2.
23. Ступак Ю. К. Д. Ушинський і Україна // Радянська освіта. – 1 січня 1956. – №1. – С.2.
24. Малявін Д. Інститут допомагає школам // Радянська освіта. – 1 липня 1961. – №52. – С.3.

25. Микитась В. Це дуже важливо // Радянська освіта. – 26 вересня 1962. – №76. – С.2.
26. Любити, знати, песити рідну мову // Радянська освіта. – 5 грудня 1962. – №96. – С.1.
27. Кулик В. Не піваходи, а корінні реформи // Радянська освіта. – 19 грудня 1962. – №100. – С.3.
28. Волошук В., Козир М., Новінський М. Любити, знати, песити рідну мову // Радянська освіта. – 5 грудня 1962. – №96. – С.1.
29. Горяний В. А серце б'ється, ожива... // Радянська освіта. – 24 квітня 1963. – №32. – С.3.
30. Наулко І. Знання з історії вступників педінститутів // Радянська освіта. – 8 жовтня 1955. – №41. – С.2.
31. Гепнер Ю, Магура С. Краще вивчати російську мову // Радянська освіта. – 8 жовтня 1955. – №41. – С.2.
32. Ніколенко Д., Лисенко В. У братній Болгарії // Радянська освіта. – 1 січня 1956. – №1. – С.4.

References

1. Batsman H. Vrakhuvaty torishni pomylyky // Radians'ka osvita. – 12 veresnya 1953. – №37. – S.3.
2. Vlasenko O. Posylyty borot'bu za kul'turu movy studentiv // Radians'ka osvita. – 5 bereznya 1955. – №10. – S.4.
3. Holovaniv's'kyu Z. Polipshuyemo praktychnu pidhotovku studentiv // Radians'ka osvita. – 21 travnya 1955. – №21. – S.3.
4. Semyvolos M., Kuz'menko A., Dudyk P., Savel'yev V. Krashche dopomahaty zaochnyкам // Radians'ka osvita. – 30 bereznya 1960. – №26. – S.2.
5. Vahanov V. Obom – «tryika» // Radians'ka osvita. – 3 serpnya 1963. – №61. – S.2.
6. Kyuyiv's'komu pedinstytuti // Radians'ka osvita. – 3 veresnya 1955. – №36. – S.2.
7. Batyuk L. Vyvchayemo slov'yans'ki movy // Radians'ka osvita. – 29 lystopada 1958. – №48. – S.3.
8. Yeromyts'kyu P. Na ekzamenakh u Sums'komu pedinstytuti // Radians'ka osvita. – 13 chervnya 1953. – №24. – S.4.
9. Syrotyuk M. Robotu instytutu na vyshchuy riven' // Radians'ka osvita. – 14 lystopada 1953. – №46. – S.2.
10. Korabel'nikov H., Mayboroda A., Polyakova O. Za kurs semyrichnoui shkoly // Radians'ka osvita. – 12 chervnya 1954. – №24. – S.3.
11. Kamenyev O. Shcho pokazala zymova sesiya zaochnykyv // Radians'ka osvita. – 15 sichnya 1955. – №3. – S.4.
12. Boroda T. Nash vnesok // Radians'ka osvita. – 23 lypnya 1955. – №30. – S.1.
13. Pidruchnyk dlya pedvuziv // Radians'ka osvita. – 28 sichnya 1956. – №5. – S.4.
14. Rotach P. «Poltavchany» chy «poltavtsi» // Radians'ka osvita. – 14 hrudnya 1963. – №99. – S.3.
15. Dotsenko S. Nabolile // Radians'ka osvita. – 4 kvitnya 1964. – №28. – S.2.
16. Upyr M. Khiba poet ne pys'mennyk? // Radians'ka osvita. – 12 veresnya 1964. – №73. – S.4.
17. Pyrozhenko M. Ridna mova // Radians'ka osvita. – 2 hrudnya 1964. – №96. – S.2.
18. Vlasenko I. Naukova robota v Odes'komu pedinstytuti // Radians'ka osvita. – 12 veresnya 1953. – №37. – S.4.
19. Kobylans'kyu B. Radist' tvorchoyi pratsi // Radians'ka osvita. – 29 hrudnya 1956. – №52. – S.3.
20. Tipukhov V. Dopomahaty uchnyam ovolodivaty rosiys'koju naukovu–tekhnichnoju leksykoju // Radians'ka osvita. – 3 sichnya 1953. – №1. – S.4.
21. Hepner Yu. Z dosvidu Kharkivs'koho pedahohichnoho // Radians'ka osvita. – 20 chervnya 1953. – №25. – S.2.
22. Pelykh H. Damo vysokokvalifikovanykh vykladachiv movy // Radians'ka osvita. – 8 serpnya 1953. – №32. – S.2.
23. Stupak YU. K. D. Ushyns'kyu i Ukrayina // Radians'ka osvita. – 1 sichnya 1956. – №1. – S.2.
24. Malynin D. Instytut dopomahaye shkolam // Radians'ka osvita. – 1 lypnya 1961. – №52. – S.3.
25. Mykytas' V. Tse duzhe vazhlyvo // Radians'ka osvita. – 26 veresnya 1962. – №76. – S.2.
26. Lyubyty, znaty, pestyty ridnu movu // Radians'ka osvita. – 5 hrudnya 1962. – №96. – S.1.
27. Kulyk V. Ne pivzhody, a korinni reformy // Radians'ka osvita. – 19 hrudnya 1962. – №100. – S.3.
28. Voloshchuk V., Kozyr M., Novins'kyu M. Lyubyty, znaty, pestyty ridnu movu // Radians'ka osvita. – 5 hrudnya 1962. – №96. – S.1.

29. Horyany V. A sertse b'yet'sya, ozhiva... // Radians'ka osvita. – 24 kvitnya 1963. – №32. – S.3.
30. Nauлко I. Znannya z istoriyi vstupyukiv pedinstytutiv // Radians'ka osvita. – 8 zhovtnya 1955. – №41. – S.2.
31. Hepner Yu, Mahura Ye. Krashche vyvchaty rosiys'ku movu // Radians'ka osvita. – 8 zhovtnya 1955. – №41. – S.2.
32. Nikolenko D., Lysenko V. U bratniy Bolhariyi // Radians'ka osvita. – 1 sichnya 1956. – №1. – S.4.

Lukyanenko O. V., Ph.D. in History, Senior lecturer of cultural studies sub-department in V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University (Ukraine, Poltava), lukyanenko.ov@gmail.com

«Language serenity» of the staffs of the pedagogical institutes of the UkrSSR during the «thaw» period

The article illustrates the change in the attitude of the staff of the higher pedagogical institutes of the Ukrainian SSR of de-Stalinization period (1953–1964) to the problem of Ukrainian language. Application of content analysis of the pedagogical press allowed to illustrate the sole purpose language regime by the teaching faculty of the universities; identify real and desired content of the language reforms and to compare the situation with Ukrainian and Russian languages among educational institutions.

Keywords: Every-day life, Ukrainian language, Russian language, higher pedagogical school, de-Stalinization.

Лукьяненко А. В., кандидат исторических наук, старший преподаватель кафедры культурологии, Полтавский национальный педагогический университет им. В. Г. Короленко (Украина, Полтава), lukyanenko.ov@gmail.com

«Языковая беспечность» коллектив педагогической ВУЗ Украинской ССР времен «оттепели»

Иллюстрируются изменения в отношении коллективов пединститутсов УССР периода десталинизации (1953–1964 гг.) к проблеме украинского языка. Применение метода контент-анализа педагогической прессы позволило проиллюстрировать толкование преподавателями вузов цели единого языкового режима; выявить реальное и желаемое содержательное наполнение языковых реформ, сравнить положение украинского и русского языков в среде педагогических институтов.

Ключевые слова: повседневность, украинский язык, русский язык, высшая педагогическая школа, десталинизация.

* * *

УДК 37(091)(477)«197–198»

Богатирчук К. О., аспірантка кафедри міжнародного туризму та гуманітарних дисциплін, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), katyacysh@gmail.com

ІДЕОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНСЬКОЇ РСР В ДОБУ «ЗАСТОЮ»

Мета даної розвідки полягає в дослідженні впливу комуністичної ідеології на світогляд учнівської молоді в школах України 1965-х – 1985-х років на прикладі атеїстичного виховання. Розкривається роль атеїстичного виховання в повсякденному житті учнівської молоді. Висвітлюються найбільш поширені форми пропаганди політичних і комуністичних знань в школах УРСР. З'ясовано роль школи, бібліотеки, комуністичної, піонерської, та профспілкової організацій в комуністичному та ідеологічному вихованні школярів. Показано як вчителі-предметники на свої уроках протиставляли науку релігії. Розкривається роль позакласної роботи, під час якої педагоги мали доповнювати, розширювати і поглиблювати класну атеїстичну роботу.

У дослідженні були використані методи історико-системний, логіко-аналітичний, метод аналізу та синтезу, узагальнюючі методи.

У висновках розкрито вплив атеїстичного виховання на розвиток особистості, школярів зокрема.

Ключові слова: школярі, повсякдення, комуністична ідеологія, атеїстичне виховання.

Особливої уваги в історії шкільництва України потребує період 60–80-х рр. ХХ ст., коли панувала система ідеологічних стереотипів започаткованих радянською пропагандою, які і досі перебувають у свідомості українців. В часи «застою» одним з важливих компонентів, який характеризував цей період, було